

u s u l g e r e ğ i

Aram Derler Adıma, William Saroyan'ın ilk kez 1940'ta ABD New York'ta Harcourt, Brace and Company tarafından yayımlanan *My Name is Aram* adlı eserinin 1991 tarihli Laurel Book (Bantam Doubleday Dell Publishing) baskısının çevirisidir.

Bu kitapta yer alan "İçinde Şiir ve Başkaca Her Şey Olan Eski Moda Hoş Bir Aşk Hikâyesi", "Hatip Kuzenim Dikran", "Presbiteryen Koristler", "Amerikalı Yolcuya Memleketten Öğütler", "Zavallı Bağrı Yanık Arap" daha önce Aras Yayıncılık'tan Ohannes Kılıçdağı'nın çevirisiyle çıkan *Ödlekler Cesurdur* adlı öykü derlemesinden alınmıştır.

Çevirmenin veya yayıncının notları metinde (*) işaretiyle verildi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

ARAM DERLER ADIMA

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Kat 1
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 243 06 02
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 44967

ARAS - UQUU 179

Aram Derler Adıma
William Saroyan

© 1940 William Saroyan

© 2017 Aras Yayıncılık

*Bu kitabın yayım hakları
AnatoliaLit Ajans aracılığıyla alınmıştır*

Yayıma Hazırlayan
Sosi Dolanoğlu

Düzeltilen
Onur Koçyiğit

Kapak Fotoğrafı
Kourken of Pasadena (Dickran Kouymjian arşivi)

Kapak Tasarımı
Aret Gıdır

ISBN 9786055753870

Baskı ve Cilt

Ali Laçın - Barış Matbaa-Mücellit: Davutpaşa Caddesi
Güven İş Merkezi C Blok No: 286 Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 567 11 00 / Sertifika No: 46277

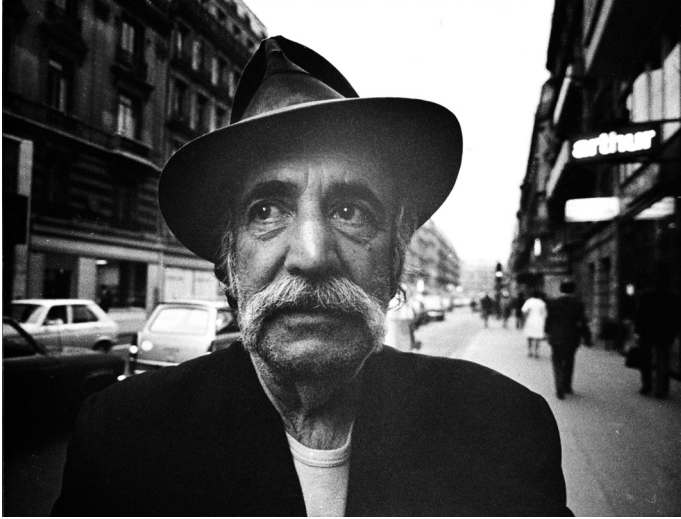
Birinci Baskı: Şubat 2017, İstanbul
Üçüncü Baskı: Ekim 2025, İstanbul

ARAM DERLER ADIMA

WILLIAM SAROYAN

İNGİLİZCEDEN ÇEVİRENLER
İRMA DOLANOĞLU ÇİMEN
OHANNES KILIÇDAĞI

WILLIAM SAROYAN
1908-1981

Fotoğraf: Ara Güler © Ara Güler Müzesi

William Saroyan

William Saroyan, Bitlis'ten Amerika'ya göç etmiş Ermeni bir ailenin, orada doğan ilk ferdi olarak 31 Ağustos 1908'de Kaliforniya eyaletinin Fresno kasabasında dünyaya geldi. Bir Presbiteryen rahibi olan babası, Saroyan üç yaşındayken ölünce, annesi, Saroyan'ı ve üç kardeşini yetimhaneye vermek zorunda kaldı. Yetimhanede geçirilen beş yıldan sonra çocuklar annelerine kavuşarak Fresno'da yeniden bir araya geldiler.

Eğitim sistemiyle yıldızı bir türlü barışmayan Saroyan on beş yaşında okulu bıraktı. Aralarında cenaze işlerinin de bulunduğu, insana pek de ilham vermeyen birçok işte çalıştı. Asıl hedefi yazar olmaktı, bunun için bir yandan öyküler yazmayı sürdürdü. Ancak öyküleri editörler tarafından geri çevriliyordu. Yazmaktan artık vazgeçmek üzereyken, aklıktan öleyazan genç bir yazarı anlatan "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam" adlı öyküsü 1933'te *Story* dergisi tarafından kabul edildi. Bu, Saroyan için bir dönüm noktasıydı. Derginin editörlerinden herhangi bir talep almadığı halde, onlara, 1934 yılının Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü göndereceğini yazdı. Gönderdi de. Kısa sürede öyküleri *The American Mercury*, *Harper's*, *The Yale Review*, *Scribner's*, *The Atlantic Monthly* gibi dergilerde yayımlanmaya başladı. 1934 yılının Ekim ayında Random House yayınevi Saroyan'ın *Uçan Trapezdeki Cesur Genç*

Adam ve Diğer Öyküler isimli kitabını yayımlamaya hazırdı. Kitap o yılın en çok satan öykü kitabı oldu. Saroyan edebiyat dünyasının ortasına bir bomba gibi düşmüştü.

Sonrasında hep yazdı, yazmaktan ve gezmekten başka bir iş yapmadı. Bir süre Paris'te yaşadı. İçki ve kumar alışkanlığı yüzünden inişli çıkışlı bir grafik gösterse de elli seneyi aşan, başarılı ve üretken bir kariyer ortaya koydu. 1939'da *En Güzel Günlerin* adlı oyunuyla Pulitzer Ödülü'nü kazandı ama bu eserin diğerlerinden ne daha iyi ne de daha kötü olduğunu söyleyerek ödülü reddetti.

Saroyan ömrü boyunca altmış aşkın kitap –öykü, oyun ve roman– yazdı. Düzyazıda kendine özgü bir tarz yarattı. Akıcı, konuşur gibi, coşku dolu bu edebi tarz kendi adıyla “Saroyanesk” olarak anılır oldu.

Kendisinin de söylediği gibi, öykülerinde tek bir şeyi anlattı: İnsanı. Yazarken içten ve yalındı. Onun eserlerinde, süslü tabirler, söz oyunları aramak boşunaydı, çünkü aslanan, öykünün bütünü ve konusuydu.

William Saroyan, klasik tabirle hızlı bir hayat yaşadı. Dünyayı ve 1964'te geldiği Türkiye'de ata yurdu Bitlis'i gezdi, evlendi, boşandı, sonra aynı kadınla tekrar evlendi, sonra yine boşandı. 1981'de, doğduğu yerde, Fresno'da öldüğünde, adı Amerikan edebiyatının en iyi öykü, roman ve oyun yazarları arasına çoktan yazılmıştı.

Köklerine ve atalarının kültürüne bağlılığıyla, 1935'te, Avrupa gezisinin bir durağı olarak Sovyet Ermenistanı'nı ziyaret etti. 1978'deki üçüncü ve son ziyaretinde, dostlarıyla birlikte orada yetmişinci yaş gününü kutladı. Vasiyeti üzerine, naaşının bir bölümü Erivan'daki ünlüler panteonuna gömüldü.

İçindekiler

1. Muhteşem Beyaz At	11
2. Hanford'a Yolculuk	20
3. Nar Ağaçları.....	29
4. Müstakbel Şairlerimizden Biri Diyebilirim.....	43
5. Elli Metre Yarışı.....	47
6. İçinde Şiir ve Başkaca Her Şey Olan Eski Moda Hoş Bir Aşk Hikâyesi	56
7. Hatip Kuzenim Dikran.....	67
8. Presbiteryen Koristler	76
9. Sirk.....	90
10. Üç Yüzücü ve Tahsilli Bakkal	99
11. Ojibway Kızılderilisi, Lokomotif 38.....	111
12. Amerikalı Yolcuya Memleketten Öğütler.....	122
13. Zavallı Bağrı Yanık Arap	126
14. Alaycılara Bir Çift Laf.....	135

Muhteşem Beyaz At

Evvel zaman içinde, ben dokuz yaşındayken, dünya akla hayale gelebilecek her türlü ihtişamla dolu ve hayat hâlâ hoş ve gizemli bir rüyayken, ben hariç, kendisini tanıyan herkesçe deli gözüyle bakılan kuzenim Murad sabahın dördünde evime geldi ve odamın penceresini tıklatarak beni uyandırdı.

“Aram,” dedi.

Yataktan fırlayıp camdan dışarı baktım.

Gözlerime inanamıyordum.

Gün daha ağarmamıştı ama mevsim yazdı ve şafak dünyanın köşesini birkaç dakika içinde dönmek üzereydi, yani rüya görmediğimi bilecek kadar ışıktı dışarı.

Kuzenim Murad muhteşem beyaz bir atın üstünde oturuyordu.

Kafamı pencereden uzatıp gözlerimi ovuşturdum.

“Evet,” dedi Ermenice, “Gördüğün bir at. Rüya değil. Binmek istiyorsan acele et.”

Kuzenim Murad bugüne kadar yanlışlıkla dünyaya düşmüş herkesten daha çok hayattan keyif alan biriydi, biliyordum, ama bu olacak şey değildi.

Neden dersiniz, birincisi, çocukluğumdan hatırladığım ilk şey atlardı, ilk can attığım şeyse ata binmekti.

Bu, işin güzel yanıydı.

Gelgelelim ikincisi, yoksul bir aileydik.

Gözlerime inanmamamın asıl sebebi de buydu.

Yoksulduk. Paramız yoktu. Bütün sülalemiz yoksuldu. Karaoğlanyan ailesinin her dalı, dünyadaki en şaşılacak, en gülünç yoksulluğun içinde yaşıyordu. Karnımızı doyuracak parayı nereden bulduğumuza kimse akıl erdiremiyordu, ailenin yaşlıları bile. Ama en önemlisi, dürüstlüğümüzle nam salmıştık. Evet, neredeyse on bir yüzyıldan beri dürüstlüğümüzle nam salmıştık; bir zamanlar dünyanın, daha doğrusu bizim dünya addettiğimiz yörenin, en zengin ailesi olduğumuzda bile. Öncelikle gururluyduk, sonra dürüst, ondan sonra da, doğruya ve yanlışa inanırdık. Hiçbirimiz başka birinden istifade etmezdi, nerede kalmış hırsızlık.

Dolayısıyla, bu muhteşem atı gözümle gördüğüm halde, güzelim kokusunu içime çektiğim halde, heyecan verici nefesini duyduğum halde, atın kuzenim Murad'la ya da benle, ya da ailemizin, uyuyan veya uyanık, diğer herhangi bir ferdiyle uzaktan yakından alakası olduğuna inanamıyordum, çünkü eminim kuzenim Murad at satın almış olmazdı, satın almadıysa o zaman çalmış olsa gerekti, ama çalmış olduğuna inanmayı reddediyordum.

Karaoğlanyan ailesinin hiçbir ferdi asla hırsız olamazdı, hele at hırsızı.

Önce kuzenime, sonra ata baktım. İkisinde de uhrevi bir sükûnet ve muzip bir hava vardı; bu da bir yandan hoşuma gidiyor, öbür yandan korkutuyordu beni.

“Murad,” dedim, “Nereden çaldın bu atı?”

“Binmek istiyorsan pencereden atla,” dedi.

Demek doğruydu. Atı hakikaten çalmıştı. Lamı cimi yoktu. Beni binmeye davet ediyordu, bu daveti kabul edip etmemek bana kalmıştı.

Eh, düşündüm taşındım, atla bir tur atmak için at çalmak, başka bir şey, mesela para çalmakla aynı şey değildi. Belki de buna hırsızlık bile denemezdi. Kuzenim Murad ile benim gibi at delisiyseniz, çalmak sayılmazdı bu. Ancak atı satmaya kalkışırsak, ki satmayacağımızdan emindim, o zaman hırsızlık sayılırdı.

“Dur, üstümü giyineyim,” dedim.

“Peki ama çabuk ol,” dedi.

Alelacele giyindim.

Pencereden bahçeye atladım, oradan da atın üstüne, kuzenim Murad’ın arkasına.

O sene kasabanın sınırında, Walnut Avenue’da oturuyorduk. Evimizin tam arkası kırlara bakıyordu: üzüm bağları, meyve bahçeleri, sulama arkları ve kır yollarına. Üç dakikaya kalmadan Olive Avenue’ya varmıştık, buradan sonra at tırıs gitmeye başladı. Tertemiz havayı içine çekmek ne güzeldi. Atın koşuşunu hissetmekse harikaydı. Ailemizin en deli fertlerinden biri gözüyle bakılan kuzenim Murad şarkı söylemeye başladı. Daha doğrusu gürlmeye.

Her ailenin bir deli damarı vardır, kuzenim Murad da bizim sülalenin deli damarının vârisi olarak bilinirdi. Gerçi ondan önce Hosrov dayımız geliyordu; simsiyah gür saçları olan ve San Joaquin Vadisi’ndeki en kocaman bıyığın sahibi dev gibi bir adamdı dayım. Öyle hiddetli bir mizacı vardı, öyle asabi, öyle sabırsız bir adamdı ki, kimsenin konuşmasına izin vermez, “Ziyanı yok, üstünde durmaya değmez!” diye gürlüyerek herkesin lafını ağzına tıkarı.

Millet neden bahsediyorsa bahsetsin, cevabı buydu. Hatta bir keresinde kendi oğlu Arak, evlerinde yangın çıktığını haber vermek için sekiz blok koşa koşa, berberde bıyığını kırptıran babasının yanına gelmiş. Hosrov denen

bu adam da sandalyesinde doğrularak, “Zıyanı yok, üstünde durmaya değmez!” diye gürlemiş. Berber, “Ama oğlan evinizde yangın çıkmış diyor!” deyince de Hosrov yine gürlemiş, “Yeter dedim, zıyanı yok.”

İşte kuzenim Murad’a bu adamın soyundan geldiği gözüyle bakılırdı, halbuki Murad’ın babası pratik bir adam olan Zohrab’dı. Bizim sülale böyleydi işte. Bir adam oğlunun bedeninin babası olabilirdi ama bu, oğlunun ruhunun da babasıdır demek değildi. Sülalemizde muhtelif ruh hallerinin dağılımı ta baştan beri tutarsız ve esirikliydi.

Atla dolaşmaya devam ettik, kuzenim Murad da şarkı söylemeye. Bizi gören de hâlâ eski vatanımızdaymımız sanırdı – gerçi bazı komşularımız, asıl ait olduğumuz yerin orası olduğunu düşünmüyordu değil. Bıraktık at canının istediği kadar koşsun.

Sonunda kuzenim Murad, “Sen in, biraz yalnız binmek istiyorum,” dedi.

“Benim de yalnız binmeme izin verecek misin?”

“Orası ata kalmış.”

“Ata kalırsa bırakır.”

“Görürüz bakalım. Atlarla aramın iyi olduğunu unutuyorsun.”

“Hıh, senin atlarla aran iyiyse benim de iyi.”

“Emniyetin açısından,” dedi, “Umarım öyledir. İn hadi.”

“Peki, ama yalnız binmeme izin vereceksin, ona göre,” dedim.

Ben attan indim, kuzenim Murad da topuklarıyla atı dürtüp, “Vezir, koş!” diye bağırdı.

At şahlandı, kişnedi ve yıldırım hızıyla ileri atıldı: Böylesine harika bir şey hiç görmemiştim. Kuzenim Murad atı kuru otlarla dolu bir çayırın içinden bir sulama arkına doğ-

ru koşturdu, atın sırtında arkın karşı tarafına geçti ve beş dakika sonra sırlıslıklam vaziyette geri geldi.

Güneş yükselmeye başlamıştı, her şeyin, özellikle de atın üstüne parlak bir ışık düşüyordu.

“Sıra bende,” dedim.

Kuzenim Murad attan indi.

“Bin,” dedi.

Atın sırtına atladım ve bir an için akla hayale gelebilecek en kötü korkuyu yaşadım. Hayvan yerinden kıpırdamıyordu.

“Karnını tep,” dedi kuzenim Murad. “Ne bekliyorsun? Bütün dünya ayaklanmadan atı geri götürmemiz lazım.”

Atın karnını teptim. Biraz önceki gibi şahlanıp kişnedi. Sonra da koşmaya başladı. Ne yapacağımı bilmiyordum. Çayırdan geçip sulama arkına doğru koşacağına, yola doğru koştu, Dikran Halabyan’ın bağına girdi ve asmaların üstünden zıplamaya başladı. Tam yedi asmanın üstünden zıpladıktan sonra ben yere düştüm. O da kaçtı gitti.

Kuzenim Murad koşa koşa yanıma geldi.

“Senin canın yanmış umurumda değil,” diye bağırdı, “Benim derdim atı bulmak. Sen şu yana git, ben de bu yana. Karşına çıkarsa iyi davran. Ben çok geçmeden sizi bulurum.”

Ben yola doğru koştum, kuzenim Murad da çayırın içinden sulama arkına doğru.

Atı bulup getirmesi yarım saat sürdü.

“Hadi bakalım arkama atla,” dedi, “Dünya âlem uyanmıştır artık.”

“Ne yapacağız?” dedim.

“Hımm, ya geri götüreceğiz ya da yarın sabaha kadar saklayacağız,” dedi.

Kaygılanmışa benzemiyordu, o zaman anladım ki atı saklayacak, geri götürmeyecek. En azından bir süre.

“Nerede saklayacağız?”

“Bildüğim bir yer var.”

“Bu atı çaldığın kaç gün oldu?” dedim.

Çoktandır şafak sökmeden atla dolaşmaya çıktığı kafama dank etmişti birden; bu sabah yanıma gelmesinin tek sebebi de ata binmeyi ne kadar arzuladığımı bilmesiydi.

“Atı çaldığımı da nereden çıkardın?”

“Her neyse, her sabah ata binmeye ne zaman başladın?”

“Bu sabah.”

“Doğru mu söylüyorsun?”

“Tabii ki hayır,” dedi, “Ama foyamız meydana çıkarsa öyle dersin. İkimiz de yalancı durumuna düşmeyelim. Atla dolaşmaya bu sabah başladık, sen öyle bil.”

“Tamam,” dedim.

Atı yavaş yavaş, bir zamanlar Vahan Fetvacıyan adında bir çiftçinin gurur kaynağı olan ama artık terk edilmiş bir bağın ahırına yürüttü. Ahırda biraz yulaf ve kuru yonca vardı.

Eve doğru yürümeye koyulduk.

“Ata böyle uslu davranmayı öğretmek kolay olmadı,” dedi. “Önce başını alıp gitmek istedi ama dedim ya atlarla aram iyidir. Onlara yaptırmak istediğim her şeyi yapmayı öğretebilirim. Atlar beni anlar.”

“Nasıl beceriyorsun?” dedim.

“Atlarla anlaşmam var.”

“İyi de, nasıl bir anlaşma?”

“Basit ve dürüst bir anlaşma.”

“Hıh,” dedim, “Keşke ben de atlarla böyle bir anlaşma-ya varabilseydim.”

“Sen daha küçüksün,” dedi. “On üç yaşına gelince sen de öğrenirsin.”

Eve gittim ve tıka basa kahvaltı ettim.

Öğlenden sonra Hosrov dayım kahve ve sigara içmeye bize geldi. Salona geçti oturdu, kahvesini yudumlayıp sigarasını tütürürken memleketi anmaya başladı. Sonra bir misafir daha geldi. John Byro adında, yalnızlık çektiği için Ermenice öğrenmiş Süryani bir çiftçi. Annem yalnızlık çeken misafire de kahve ve tütün getirdi, o da kendine bir sigara sardı, kahvesini yudumlayıp sigarasını içmeye koyuldu. Neden sonra, kederli bir of çekerek, “Geçen ay çalınan beyaz atım hâlâ kayıp,” dedi. “Anlamadım gitti.”

Hosrov dayı hemen sinirlendi ve “Zıyanı yok,” diye bağırdı. “Atını kaybettiysen ne olmuş yani? Hepimiz anavatanımızı kaybetmedik mi? Bir atın arkasından ağlamak da ne demek oluyor?”

“Senin için söylemesi kolay, sen şehirlisin, at arabama ne olacak? Atsız at arabası ne işe yarar?”

“Üstünde durmaya değmez,” diye gürlledi Hosrov dayım.

“Buraya gelmek için on mil yürüdüm.”

“Bacakların tutmuyor mu?”

“Sol bacağı ağrıyor.”

“Üstünde durmaya değmez.”

“O at altmış dolarıma mal oldu,” dedi John Byro.

“Paranın içine tüküreyim,” dedi Hosrov dayım.

Ayağa kalktı, tel kapıyı arkasından küt diye çarpıp evden çıktı.

Annem açıklamaya çalıştı.

“Yumuşak kalplidir,” dedi. “Memleket hasreti çekiyor, çok da iriyarı.”